

El Noucentisme

Context històric i cultural

A Catalunya, a finals del segle XIX varen tenir lloc diversos enfrontaments entre la burgesia i els obrers. El proletariat, explotat, va començar a organitzar-se en sindicat d'ideologia socialista i anarquista amb l'objectiu de defensar els seus drets. La revolta social més destacada de l'època fou la Setmana Tràgica (1909). L'Estat espanyol va patir, a més, una crisi profunda amb la pèrdua de les colònies de Cuba i Filipines (1898).

Els fets més destacats de la primera meitat del segle XX, que donen impuls al Noucentisme, són:

- 1901: creació de la Lliga Regionalista. Es tracta d'un partit catalanista, conservador, catòlic i monàrquic que persegueix l'obtenció de l'autonomia per a Catalunya i la seva modernització. Recull, així, les aspiracions de la burgesia catalana i s'erigeix en mitjà per dur a terme la revolució social.
- 1906: Enric Prat de la Riba dóna forma teòrica al projecte polític de la Lliga amb el diari *La Veu de Catalunya* i el llibre *La nacionalitat catalana*.
- 1907: Prat de la Riba és elegit president de la Diputació de Barcelona. Planteja una reforma de les institucions públiques catalanes i una fórmula autonòmica per a Catalunya.

El programa polític de la Lliga Regionalista persegueix la renovació cultural, per la qual cosa es fixa com a objectiu l'impuls de la llengua i la cultura per aconseguir la modernització social i cultural del país. És l'època de fixació de la llengua literària, gràcies a l'obra de Fabra. A més de l'establiment d'una infraestructura cultural (ateneus, biblioteques...), les principals fites a tenir en compte en aquest procés són:

- 1906: celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Impulsat per Mn. Antoni M. Alcover, va arrebregar lingüistes i estudiosos de tot el món.
- 1907: creació de l'Institut d'Estudis Catalans.

La codificació del català modern

Una de les necessitats peremptòries que van detectar els prohoms de la Renaixença fou la de normativitzar la llengua, objectiu que altres llengües ja havien assolit durant el Renaixement però que aquí, a causa de les vicissituds polítiques patides, queda pendent. Els segles de prostració ens havien llegat una llengua malmesa. Sobretot a les ciutats grans, l'idioma havia perdut part de la seva frescor, alterat com estava per la presència abassegadora de la interferència del castellà. El conreu insuficient en la majoria dels àmbits formals l'havien convertit en una eina poc disponible per a la utilització en els àmbits formals. Per a recobrar la categoria de llengua formal urgia disposar d'una ortografia unitària, moderna, genuïna. El 1906 se celebra el multitudinari Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, organitzat pel filòleg mallorquí Mn. Antoni M. Alcover, amb la participació de representants de totes les terres de parla catalana. El congrés, que compta amb la col·laboració de lingüistes estrangers i amb l'adhesió de la major part dels romanistes del moment, serví per a estimular els estudis lingüístics, i també per a fer que l'idioma fos reconegut internacionalment i perquè la població prengués consciència de la feina de redreçament de l'idioma que calia emprendre. Un primer pas el constituí la creació d'una acadèmia de la llengua, tasca que fou encomanada a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). L'Institut d'Estudis Catalans havia estat fundat per Enric Prat de la Riba l'any 1907. El primer resultat fou la publicació de les *Normes Ortogràfiques* (1913), redactades per la Secció Filològica del IEC, que posaren fi a l'anarquia ortogràfica. Aquesta tasca de regulació de l'idioma es completa amb la publicació de la gramàtica (1918) i del diccionari oficials (1932), obres signades per Pompeu Fabra, que també havia tingut un pes decisiu en la confecció de les *Normes Ortogràfiques*. El resultat d'aquesta labor de normativització fou una llengua moderna, apta per a tots els àmbits d'ús i reflex de la unitat dels territoris de parla catalana.

Definició de Noucentisme

El Noucentisme és un moviment cultural i literari que es va iniciar l'any 1906 i va acabar el 1923. Els mots *noucentista* i *Noucentisme* foren introduïts per l'escriptor Eugeni d'Ors, que des del 1906 els divulga, juntament amb les seves teories, en els articles diaris apareguts a *La Veu de Catalunya*, que portaven el títol de «Glosa». Eugeni d'Ors utilitzava el pseudònim de Xènius.

El terme *Noucentisme* fa referència al segle XX, al Nou-cents, un segle que aleshores acabava de començar. El mot fou usat, per tant, com a sinònim de *modernitat*. Jugant també amb el doble significat del vocable «nou», com a numeral i com a qualificatiu sinònim d'*inèdit*, *actual*, *modern*, etc. Apareixia, doncs, com un atac al Modernisme. Era una manera de dir que els veritablement moderns no eren pas els modernistes, encara romàntics i fills del segle XIX, sinó els noucentistes, persones que representaven el nou esperit del nou segle. Podem dir, doncs, que a partir de la primera dècada del segle XX hi ha arreu d'Europa una reacció estètica contra el Romanticisme finisecular, especialment contra els aspectes més desorbitats i morbosos. I això comporta, consegüentment, un retorn al racionalisme, l'objectivitat, la tradició i el Classicisme.

Diferències entre el Modernisme i el Noucentisme

El Noucentisme trenca amb els ideals del Modernisme, malgrat que continua amb la tasca iniciada en el modernisme de normalització cultural a través de les institucions polítiques. Les diferències que es tracen entre aquests dos moviments són les següents:

Modernisme	Noucentisme
<ul style="list-style-type: none">– Gran llibertat formal: escriptura espontània, sense ordre.– Temes de paisatge rural i tradicionals per retrobar les arrels del poble català.– Barreja de gèneres com a resposta per unificar totes les arts i arribar al concepte més pur de l'art (art per l'art).	<ul style="list-style-type: none">– Domini de l'ordre, la perfecció i la bellesa formal.– Retorn als temes i valors clàssics grecoromans. Gust per tot el que està relacionat amb l'urbanisme.– Conreu exclusiu de la poesia com a gènere més culte i més apropiat per transmetre les teories noucentistes

Característiques del Noucentisme

- 1) **Classicisme:** com a corrent classicista, el Noucentisme participa dels trets d'aquesta tendència estètica: harmonia, serenor, objectivitat, valoració de la tradició, academicisme, disciplina, rigor, rebuig de les teories romàntiques de la inspiració, l'originalitat i l'espontaneïtat, etc.
- 2) **Arbitrarisme:** indica el domini del creador sobre la natura. L'art i la bellesa formal no necessiten una connexió directa amb la realitat, ja que en són una sublimació. Qualsevol escena pot esdevenir art si es sotmet al treball de la forma, veritable element definidor.
- 3) **Ciutat:** en oposició a la natura romàntica i modernista, la ciutat esdevé model ideal, centre de la raó, el seny i el progrés.
- 4) **Civilitat:** davant el conflicte ésser humà –natura (sovint traduït en termes de ciutat –camp), els noucentistes es decanten a favor del primer (Humanisme). La natura és contemplada en el seu aspecte benigne i maternal. Exalten la ciutat, precisament per ser obra humana, i la preferència de tot allò que sigui producte de l'activitat humana, per damunt de tota activitat natural.
- 5) **Imperialisme:** aquest corrent és continuació de l'esperit de recuperació nacional iniciat amb la Renaixença i, per tant, comparteix amb ell –i amb el Modernisme– l'orientació nacional, i a

la vegada també l'orientació envers Europa. Així mateix, aquests tres corrents comparteixen un mateix interès envers la cultura popular catalana, identificada com a expressió nacional genuïna. Per als noucentistes, calia prosperar a partir de la indústria i la llengua per enfortir Catalunya, tot adoptant la política de Prat de la Riba. Es l'època de la Lliga Regionalista i de la Mancomunitat de Catalunya, que va representar el primer reconeixement per part de l'Estat espanyol de la personalitat de la unitat territorial de Catalunya des de 1714.

6) Mediterranisme: tot el que fos mediterrani va ser valorat: la Grècia i la Roma clàssiques, el Renaixement italià, i també tot allò que es genuïnament català.

7) L'obra ben feta: els autors cerquen la perfecció de l'obra. Per això, treballen de forma rigorosa i seguint les normes, per tal d'assolir un model idealitzat.

La poesia noucentista

La poesia és un gènere molt valorat pels noucentistes com a eina per fer conèixer el programa teòric del moviment. Els poemes solen partir d'una anècdota per transmetre al lector un missatge relatiu als ideals noucentistes. En un nivell formal, trobam un estil extremament elaborat, en què s'aprecien les formes mètriques clàssiques.

Josep Carner (Barcelona, 1884–Brussel·les, 1970)

Entre el 1904 i el 1966, Carner va publicar més de trenta llibres de poemes, a part d'obres teatrals, narracions, nombrosos articles periodístics de tota mena i importantíssimes traduccions.

Carner és un artista clàssic per temperament. La mesura, la contenció, l'equilibri, el rigor, la ironia i la bellesa caracteritzen la seva obra. La seva poesia es objectiva; parteix sempre d'una anècdota, una història molt breu o una simple imatge gràfica, que evoquen o suggereixen allò que el poeta en el fons pretén dir-nos.

Les característiques de la seva poesia són les següents:

1. Presenta les grans passions a escala reduïda.
2. El seu temperament clàssic fa que, en reflexionar sobre l'angoixa humana, cerqui sempre l'esperança. Presenta, doncs, una visió del món plàcida i ordenada.
3. No cal anar a cercar exotismes. La bellesa i el consol, els tenim a l'abast de la mà.
4. Planteja el tema de la soledat de l'ésser lúcid, lliure, que ha rebutjat la cultura tradicional, i ara se sent lliure, però també sol.
5. Elogia el món humil i recorre als temes de la vida quotidiana.
6. Utilitza l'humor i la ironia, a la manera britànica.
7. Pel que fa a la forma, Carner és un poeta acuradíssim, un artífex de la rima. Va escriure poemes en funció d'una rima difícil. És igualment un mestre del ritme i la musicalitat poètica. El seu rigor formal el du a utilitzar auques, cobles, romanços... i és un mestre del sonet.
8. Pel que fa al lèxic, introdueix neologismes, arcaïsmes, dialectalismes i figures retòriques de tota casta. A més, aconsegueix la difícil tasca de donar a la llengua catalana categoria literària de primer rang en el marc de la literatura universal.

D'altra banda, l'obra poètica de Carner és molt dilatada: s'estén del 1901 al 1968 i comprèn des del Modernisme inicial fins a la poesia metafísica de les últimes dècades de la seva vida.

La seva obra està formada per quatre etapes:

– Etapa de formació: són anys d'aprenentatge en que prova tots els gèneres. Es dona a conèixer en el marc del Modernisme i presenta influències de Verdager. Publica els dos primers llibres de poemes, *El llibre dels poetes* i *Primer llibre de sonets*, on ja usa formes clàssiques i la ironia.

– Etapa noucentista: escriu *Els fruits saborosos* i *Segon llibre de sonets*. Destaca la influència dels mestres de l'Escola Mallorquina: Alcover i Costa i Llobera. També són d'aquesta etapa *Auques i ventalls* i *La paraula en el vent*.

Els fruits saborosos és un recull de divuit poemes que ressegueixen el pas del temps des de la infantesa fins a la vellesa i la mort. Hi destaquen els moments de felicitat, de bellesa i de plenitud. Les diverses etapes de la vida són presentades com fruits saborosos que s'han de tastar pel simple plaer de viure. El pas del temps hi és acceptat serenament, d'una manera dolçament melangiosa, i la visió global que Carner ens ofereix de la vida és innocent, estilitzada, idíl·lica.

Cada poema presenta una etapa de la vida (infantesa, maduresa i vellesa) i un fruit (que s'esmenta sempre al títol del poema) com a símbol d'aquesta etapa; els protagonistes, majoritàriament dones i criatures, tenen noms clàssics, però no mitològics (Aglae, Iris, Mirtila, Agave...).

– Etapa simbolista: són d'aquesta etapa *El cor quiet* i *El veire encantat*. Es tracta d'una poesia més, íntima i sincera, més reflexiva amb les preocupacions morals de l'ésser humà. S'humanitza, s'interessa per les coses senzilles i la contemplació filosòfica de l'existència i les inquietuds religioses. La solitud quotidiana proporciona plaer, igual que les coses petites, però també parla de desolació i enyorament.

– Etapa metafísica o d'exili: assimila la nova poesia evolucionada a partir del simbolisme i escriu *Nabí* i *Poesia*.

A *Nabí*, hi fa una profunda reflexió sobre el destí humà. *Nabí* parteix de la Bíblia i la història del profeta Jonàs per fer un sol poema de 1365 versos, en que parla del profeta que ha de servir la humanitat tot i odiar-la. El tema es l'ésser humà a la recerca del seu propi jo, una meditació metafísica profunda.